

Jaarverslag Onafhankelijk adviseur integriteit 2025

Algemeen

Integriteit betekent dat iemand eerlijk, betrouwbaar en moreel consistent handelt. Het gaat om het trouw blijven aan waarden en normen, zoals eerlijkheid, onafhankelijkheid, zorgvuldigheid en verantwoordelijkheid.

Voor leden van de Tweede Kamer, als gekozen volksvertegenwoordigers, betekent integriteit in het bijzonder dat zij hun functie uitoefenen in het algemeen belang, zonder zich te laten leiden door persoonlijke belangen of ongepaste invloeden.

Voor Kamerleden gelden integriteitsregels, neergelegd in de Grondwet, diverse wettelijke regelingen, en interne regelingen van de Tweede Kamer, in het bijzonder het Reglement van Orde van de Tweede Kamer, de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Staten-Generaal. De integriteitsregels van de Tweede Kamer beogen bij te dragen aan het vertrouwen in het parlementaire proces. Zij ondersteunen Kamerleden bij het zorgvuldig en transparant uitoefenen van hun ambt.

Een belangrijk onderdeel van de interne integriteitsregelingen van de Tweede Kamer is de verplichting van de leden transparant te zijn ten aanzien van andere belangen dan het algemeen belang die mogelijk van invloed kunnen zijn op hun functioneren als Kamerlid. Vanouds kent de Tweede Kamer registratieverplichtingen ten aanzien van nevenactiviteiten en inkomsten uit nevenactiviteiten, bijzondere belangen, aangeboden buitenlandse reizen, ontvangen geschenken en voordelen.

Uitgangspunt van de integriteitsregels is dat elk Kamerlid in de eerste plaats zelf verantwoordelijk is voor het integer handelen en voor het voorkomen van (de schijn van) belangenverstrengeling. Registratieverplichtingen rusten op de Kamerleden zelf. Het is de taak van de griffie van de Tweede Kamer, de registers bij te houden. Periodiek worden de leden door de griffie gewezen op het belang hun registratie, waar nodig, te actualiseren.

De Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal kent een College van onderzoek integriteit dat meldingen over overtredingen van de Gedragscode onderzoekt. Naar aanleiding van een onderzoek kan het College het Kamerlid een aanbeveling doen. Ook kan het College, als het een overtreding van de Gedragscode vaststelt, via het Presidium de Kamer een aanbeveling voor een sanctie doen.

De Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer kent ook de functie van Onafhankelijk adviseur integriteit. Dit is een vertrouwensfunctie ten behoeve van Kamerleden. Het is de taak van de adviseur een Kamerlid op diens verzoek advies uit te brengen over de uitleg en toepassing van de regels van de Kamer op het gebied van integriteit. Dit betekent dat de adviseur uitsluitend acteert, wanneer een Kamerlid hem rechtstreeks met een verzoek om advies benadert. De adviseur brengt niet spontaan advies uit, wanneer hij vermoedt dat een Kamerlid met een integriteitsvraagstuk worstelt. Het advies is vertrouwelijk en kan mondeling of schriftelijk worden gegeven. De adviseur maakt adviezen niet op eigen initiatief openbaar. De advisering laat de eigen verantwoordelijkheid voor het al dan niet opvolgen van een advies onverlet.

De Regeling verlangt van de adviseur dat hij jaarlijks in februari aan het Presidium zijn jaarverslag over het afgelopen jaar toezendt. Daarin kan de adviseur aanbevelingen doen die strekken tot een wijziging van de regels van de Kamer op het gebied van integriteit

Met dit jaarverslag 2025 voldoe ik aan de opdracht om een (geanonimiseerd) jaarverslag uit te brengen aan het Presidium van de Tweede Kamer

Advisering in 2025

Het jaar 2025 kenmerkte zich door een beperkt aantal adviesvragen. Dat is opvallend omdat zich in dit jaar een Kamerwisseling heeft voorgedaan. In 2023/2024 was er na de Kamerwisseling van eind 2023 juist een plotseling sterke toename van het aantal adviesaanvragen over registratieverplichtingen en de omgang met relevante belangen was. De terugval kan erop wijzen dat de voorlichting door de Griffie Plenair en binnen de fracties rond de Kamerwisseling over de geldende regels en de interpretatie daarvan in de afgelopen jaren¹ adequaat is geweest, waardoor er minder toepassingsvragen bij individuele Kamerleden leefden.

In totaal zijn in het verslagjaar drie adviesvragen aan mij voorgelegd. Evenals in voorgaande jaren kon ik binnen een week reageren op de adviesverzoeken.

Een adviesaanvraag had betrekking op de vraag hoe het belang in een bedrijf transparant kon worden geregistreerd.

Een tweede zaak betrof de vraag of de eigendom van een bepaalde roerende zaak, uitsluitend strekkende tot eigen gebruik, als bijzonder belang vermelding verdient in het register nevenactiviteiten en belangen.

Beide adviesvragen kwamen van aspirant-Kamerleden en hadden betrekking op de vraag of sprake was van een belang dat redelijkerwijs als relevant zou kunnen worden beschouwd. In beide gevallen is mondeling telefonisch advies verstrekt. Deze wijze van advisering bood voldoende houvast om de betrokkenen in staat te stellen zelf tot een zorgvuldige afweging te komen, passend bij de eigen verantwoordelijkheid die het ambt meebrengt.

Een derde adviesverzoek betrof een vraag of een bepaalde uitgave ten laste van het fractiebudget kon worden gedaan. De beantwoording van vragen over de uitvoering van de desbetreffende financiële regeling voor fracties valt niet binnen de taakomschrijving van de Onafhankelijk adviseur integriteit, die is gericht op advies over de uitleg en toepassing van de integriteitsregels die voor Kamerleden gelden. Hoewel ik mij niet bevoegd achtte in deze te adviseren, heb ik in dit geval schriftelijk gereageerd om de vraagsteller op hoofdlijnen op weg te helpen en te verwijzen naar de route waarlangs nadere duiding verkregen kon worden.

Overleg en samenwerking

Op 26 maart 2025 had ik een gesprek met de nieuwbenoemde voorzitter, mevrouw mr. Z.J. Oosting, en de leden van het College van onderzoek integriteit. Wij bespraken de jaarverslagen over 2024 die College en adviseur over 2024 hebben uitgebracht. Ik constateerde op basis van het verslag van het College dat de eind 2023/begin 2024 tijdelijk toegenomen media-aandacht voor de registraties van de Tweede Kamer in 2024 niet heeft geleid tot een betekenisvolle toename van het aantal meldingen van mogelijke overtredingen van de registratieverplichtingen bij het College.

Op 19 mei 2025 had ik een overleg met de toenmalige Voorzitter van de Tweede Kamer, de heer M. Bosma, en de Griffier, de heer P. Oskam, naar aanleiding van mijn jaarverslag 2024 dat in het Presidium besproken was. Zij informeerden mij o.m. dat zij in de marge van een Conferentie van de

¹ Zie vanaf 2023: [Jaarverslag 2023](#), [Notitie 17 maart 2024](#) en [Jaarverslag 2024](#).

Parlementsvoorzitters van leden van de Raad van Europa een bezoek hebben gebracht aan de GRECO (Group of States against Corruption). De GRECO had zich in dat overleg zeer tevreden betoond over de wijze waarop Nederland in de afgelopen jaren acht heeft geslagen op de evaluatierapporten van GRECO en uitvoering heeft gegeven aan de aanbevelingen.

Sinds mijn aantreden als Onafhankelijk adviseur integriteit, eerst waarnemend in 2023 en sinds 2024 vast benoemd, heb ik administratieve ambtelijke ondersteuning mogen ontvangen van mevrouw I. Kok van de griffie van de Tweede Kamer. Door een functiewijziging van mevrouw Kok is aan die ondersteuning begin dit jaar een einde gekomen. Ik wil haar hartelijk dankzeggen voor de plezierige samenwerking. Zij heeft in 2025 nog uitvoering gegeven aan mijn wens met de stafdienst Communicatie van de Tweede Kamer te komen tot betere bekendheid en vindbaarheid op de website van de Tweede Kamer van informatie over de rol van de Onafhankelijk adviseur integriteit. De griffie heeft de vindbaarheid van relevante documenten, waaronder de jaarverslagen van de adviseur, verbeterd. Deze inzet droeg ertoe bij de kenbaarheid van het stelsel van integriteitsregels en de toegang tot bijbehorende informatie voor leden en het publiek te versterken, in lijn met het bredere doel van parlementaire transparantie.

Overige ontwikkelingen

Als Onafhankelijk adviseur integriteit van de Tweede Kamer volg ik met belangstelling de discussie in de Tweede Kamer over nadere normstelling rond integriteit, goede omgangsvormen en sociale veiligheid.

In 2025 trok de aandacht de (hernieuwde) discussie over grotere transparantie rond lobbyactiviteiten gericht op openbaar bestuur en politiek. De aanvaarding en uitvoering van de motie van de leden Dassen en Van Waveren van juni 2025 over transparantie van lobbyactiviteiten ([Kamerstuk 28 844, nr. 293](#)) gaat mogelijk ook voor Tweede Kamerleden tot nieuwe registratieverplichtingen leiden.

Van belang was rond de behandeling van de Raming van de Tweede Kamer voor 2026 de aanvaarding van de motie van het lid Grinwis (voorgesteld op 30 juni 2025, [Kamerstuk 36 714, nr. 15](#)) waarin het Presidium verzocht wordt om, geïnspireerd door een voorstel dat in de Eerste Kamer aanhangig is, een gedragscode op te stellen die ziet op omgangsvormen tussen Kamerleden onderling en met ambtenaren en fractiemedewerkers.

Naar aanleiding van de motie van het lid Wijen-Nass ([Kamerstuk 36 221, nr. 22](#)), voorgesteld op 4 september 2025 en unaniem door de Kamer aanvaard op 9 september 2026, besloot de Kamer tot instelling van een Voorbereidende groep om te komen tot een openbare rapportage over de hele gang van zaken, feiten en omstandigheden rondom het onderzoek naar oud-Voorzitter Arib op basis van alle beschikbare documenten met als doel om een advies aan de Kamer uit te brengen over het al dan niet starten van een traject tot het vervolgen van Kamerleden voor het lekken van vertrouwelijke informatie uit het Presidium in 2022 en om lessen te trekken voor de toekomst over de sociale veiligheid tussen de ambtelijke organisatie en de politieke ambtsdragers. Het rapport van de Voorbereidende groep onder leiding van het lid Van der Plas ([Kamerstuk 36 221, nr. 25](#)), is net over de grens van het verslagjaar, op 20 januari 2026 aan de Tweede Kamer aangeboden. Het rapport maakt gewag van de veelheid aan activiteiten die de afgelopen jaren binnen de Kamerorganisatie is ondernomen gericht op verbetering van de sociale veiligheid en de goede omgangsvormen. Als oud-(waarnemend) Griffier van de Tweede Kamer én als Onafhankelijk adviseur integriteit deed het mij genoegen dat de aanbevelingen tot bijstelling van de interne regels rond sociale veiligheid en omgangsnormen consistent zijn met de aanbevelingen die het Presidium (en de waarnemend Griffier) in 2023 hebben gedaan naar aanleiding van het verschijnen van een tweetal onderzoeksrapporten.

Aanbevelingen en conclusie

Als Onafhankelijk adviseur integriteit doe ik naar aanleiding van de in het verslagjaar gegeven adviezen geen aanbevelingen die strekken tot een wijziging van de regels van de Kamer op het gebied van integriteit. Wel ondersteun ik, in het verlengde van mijn eerdere opmerkingen in het Jaarverslag over 2023, graag de uitspraak van de Kamer neergelegd in de motie van het lid Grinwis, en het advies over lessen voor de toekomst over de sociale veiligheid tussen de ambtelijke organisatie en politieke ambtsdragers van de Voorbereidende groep-Van der Plas, inclusief de aanbeveling tot het opstellen van een Gedragscode *in aanvulling op* het tijdig bespreekbaar maken van ervaringen en signalen van (ervaren) onveiligheid in de politiek-ambtelijke werkverhoudingen.

Geert Jan Hamilton,

Den Haag, 26 februari 2026